
Előadó: Ft. Negyela Zoltán káplán

Fordítási típusok

A fordítói készség és képesség mellett a fordítás milyenségét nagy mértékben meghatározza a fordítói szándék és ízlés. Ennek megfelelően a fordítás lehet aprólékosan, szinte szó szerinti és lehet nagyvonalúan szabad, más megközelítésben tudományos, vagy népszerűsége töre.

A fordító általában nem ösztönösen dolgozik, hanem tudatosan vállalja valamelyik fordítási típust, és ezt gyakran igyekezik is indokolni. A következőkben öt ilyen fordítási típust veszünk szemügyre.

I. Iskolás fordítás

Azért lehet így jellemezni ezt a típust, mert iskolai tanulmányaink folyamán a fordítandó szöveget úgy szoktuk elemezni, hogy egyenként sorba vesszük a szavakat és a szóelemeket, s aztán lehetőleg valamennyit megtartva, magyar mondattá formáljuk. Lehet persze szó szerinti fordításnak is nevezni, sőt tudományosabban interlineáris fordításnak mondják: az alapszöveg sorai közé odaírjuk minden szó, vagy módosító toldalék alapjelentését, és ebből alakítjuk ki a lefordítandó mondatot. Prózai, elbeszélő bibliai szövegeknél viszonylag könnyen alkalmazható, legfeljebb kissé lapos és dísztelen lesz a fordítás.

Pl. Ám 7,12-15

12. És mondta Amacjá Ámósznak: Látnok! Menj, fuss el Júda földjére, és egyél ott kenyeret, és ott prófétálj! 13. És Bételben ne prófétálj már tovább, mert királyi szentély az és az ország temploma az. 14. És felelt Ámósz, és mondja Amacjának: Nem vagyok én próféta, és nem vagyok én prófétának a fia. Mert pásztor vagyok én, és vadfüge-termesztő. 15. És elvett engem az Úr a nyáj mögül, és mondta nekem az Úr: Menj, és prófétálj népemnek, Izraelnek!

Értékeléséhez nincs mit hozzáfűzni. Tekinthető egyszerű nyers fordításnak.

Előadó: Ft. Negyela Zoltán káplán

II. Tudományos igényű fordítás

Ez a fordítási típus a szövegkritikai exegézisnek köszönhetően fejlődött ki a XX. században. A fordítónak itt nincs gondja iskolás szövegelemzésre, sőt éppen emelt szintű tudományos fordítást ad az exegézis számára, a szükségesnek ítélt szövegkritikai változásokkal. Ilyen fordítások találhatók a kommentárokból, a magyarázat alapjául, s bennük tükröződik mindaz, amit a fordító-magyarázó kritikai szempontból fontosnak tartott érvényesíteni. Van többek közt egy kifejezetten tudományos céllal készített német Ószövetségi fordítás, E. Kautzschnak 1894-ben kiadott műve (Die Heilige Schrift des Alten Testaments), amely azután kibővíve még három kiadást megélt (A. Bertholet átdolgozásában).

III. Közeledés a köznyelvhez: parafrázis

A biblia nem könnyű olvasmány. Különösen áll ez a teológiailag elvontabb témájú apostoli levelekre, vagy a költőien szép képekkel teli próféciákra, netán apokaliptikus kijelentésekre. Éhhez még párosul az ódon fogalmazás, melyre rányomja nyomatékát a több évszázados nyelvi örökség, akkor érthető, hogy különböző országokban egyaránt megjelenik az 1900-as évek elején az új fordítás gondolata.

Vannak ilyenek pl. német nyelvterületen: H. Menge, aki 1926-ban jelentkezett a teljes biblia új, német fordításával. Előszavában megállapítja, hogy Luther fordítása, kifejezéseinek népiességével felülmúlhatatlan teljesítmény és gazdag lelki áldások forrása volt. Mégis úgy találta, hogy Luther fordítása a kései olvasónak már nehéz, a megértésre segédeszközök nélkül sok helyen szinte lehetetlen. Revideálgatások helyett ezért helyesebbnek tartja új fordításként a kor nyelvén és egyszerű stílusban megfogalmazni a Biblia mondanivalóját.

Előadó: Ft. Negyela Zoltán káplán

IV. Bőbeszédű, értelmező fordítások

Van olyan szószaporító fordítás is, amely abból a fordítói aggodalomból adódik, miszerint az olvasó nem fogja pontosan megérteni az egyszerű fordítást, ezért kerülnek kiegészítések a szövegbe. Ilyesmire egyébként mindig szükség lehet, az átadó és az átvevő nyelv közt meglévő nyelvi, nyelvtani különbségek miatt. Volt már szó arról, hogy egyes fordítások kurzív szedéssel jelzik, ha olykor egy-egy, az eredeti szövegben nem szereplő szót, nevet betoldanak. Csupán az a fontos, hogy kiegészítésül olyan szót tadjunk be, amely tartalmilag pontosan odaillik. Jób könyve például nagyon sok szép költői képet tartalmaz, ám ezeket gyakran a bölcselő könyvhöz illő tömör mondatokba sűríti. Ezeknek a tömör mondatoknak, a kiegészítésekkel ellátott értelmezése nem könnyű feladat, félreértésekhez vezethet.

V. Modoros fordítások

Az újabb fordítások készítői gyakran azzal kívánják modernebbé tenni a Biblia megszokott nyelvezetét, hogy meglepő új szavakkal, fordulatokkal élnek. Szerepelnek itt nemcsak a mai köznyelv hétköznapi szavai, hanem olyanok is, amelyek akár az utca nyelvéből valók, vagy éppen saját alkotások, egy fajta nyelvújítói szándékkal. Mivel a biblikus szókincsünket nagyon meghatározza a komoly, szinte templomi hangulat, ezért érezzük olykor profánnak, olykor mesterkéltnak az ilyen modoros fordításokat. Itt a fordítótól függ, hogy meddig megy el a másság érzését kelteni akaró szóhasználatban és mondatfűzésben.

Összefoglalás a megadott irodalom és az előadás alapján